

VUXENUTBILDNING PÅ ÅLAND
- nulägesbeskrivning och förslag till
utveckling av en infrastruktur

Vuxenutbildningskommittén
Betänkande 3.4.2007

Till Ålands landskapsregering

Vuxenutbildningskommittén har bildat sig en helhetsuppfattning av den verksamhet som på olika sätt berör vuxenutbildning på Åland genom att i första hand studera dagsläget på Åland, i riket och i Norden. Lägesbeskrivningen relaterades därefter till vuxenutbildningen i ett EU-perspektiv, varefter ett antal prioriteringar gjordes som grund för kommitténs åtgärdsförslag.

Kommitténs uppdrag var att bereda ”omorganisering av och regelverk för vuxenutbildningen inkluderande förslag till lagstiftning om vuxenutbildningen i landskapet Åland”. Eftersom det i dagsläget inte finns något klart och enhetligt regelverk för det som kan inrymmas i begreppet vuxenutbildning på Åland, måste det givna uppdraget enligt kommitténs bedömning föregås av ett grundläggande arbete med att utarbeta en ”infrastruktur” för vuxenutbildning på Åland, ett arbete som bör kunna inledas med föreliggande betänkande som grund.

Kommittén har också tagit hänsyn till det arbete som samtidigt har gjorts i två parallella arbetsgrupper, dels om validering av realkompetens och dels om revidering av LL (1988:39) om sysselsättningsfrämjande utbildning.

Kommittén har beretts tillfälle att yttra sig om ett förslag till LL om gymnasieutbildning inom det pågående projektet Ålands gymnasieskola. Kommittén underströk fördelarna med att renodla lagstiftningen om gymnasieutbildningen till att gälla ungdomsutbildning på gymnasialstadiet, medan vuxenutbildningen skulle regleras med kompletterande lagstiftning och landskapsregeringsbeslut, vilket skulle ge en bra helhetslösning. Kommitténs förslag att särskilja ungdoms- och vuxenutbildningen har dock inte beaktats i lagframställningen. Kommitténs strävan efter en helhetslösning kvarstår.

Kommittén föreslår att landskapsregeringen fastställer mål och strategier för vuxenutbildningen och initierar ett projekt för att utveckla en infrastruktur för vuxenutbildning på Åland. Kommittén överlämnar härmed betänkandet *Vuxenutbildning på Åland - nulägesbeskrivning och förslag till utveckling av en infrastruktur* och anser därmed att uppdraget är avslutat.

Kommittémedlemmen Storfors har inte deltagit i behandlingen av kommitténs remissutlåtande om gymnasielagen och inte heller i kommitténs förslag i frågan om gymnasieskolan och vuxenutbildningen, eftersom hon ingår i beredande organ för projektet Ålands gymnasieskola.

Mariehamn den 3 april 2007

Gösta Helander, ordförande

Jonny Mattsson

Leena Raitanen

Cecilia Stenman

Elisabeth Storfors

Casper Wrede

Monica Nordqvist, sekreterare

INNEHÅLL

Sammanfattning	1
Utgångspunkter	1
Förslag	2
1. Kommittén och dess uppdrag	3
2. Analys och avgränsning av uppdraget.....	5
2.1 Uppdraget och kommitténs förslag	5
2.2 Viktiga begrepp och frågeställningar	6
3. Nulägesbeskrivningar	11
3.1 Vuxenutbildningen på Åland	11
3.2 Näringslivet, arbetsmarknaden och utbildningsstrukturen på Åland	16
3.3 Vuxenutbildningen i riket	17
3.4 Vuxenutbildningen i ett EU-perspektiv	18
3.5 EU:s förslag till prioriteringar	19
4. Åtgärdsförslag	21
4.1 Mål och strategier	21
4.2 Utveckling av en infrastruktur för vuxenutbildning	22
Bilagor.....	26

Sammanfattning

Utgångspunkter

Kommittén har haft i uppdrag att bereda en omorganisering av och ett regelverk för vuxenutbildningen i landskapet Åland. I uppdraget ingick också att bereda ett förslag till lagstiftning om vuxenutbildningen.

Kommittén skulle, med anvisningarna i landskapets budget för år 2006 som utgångspunkt, klarlägga vuxenutbildningens nuläge, status, roll och ansvarsområde. Även de olika ansvarsområden och deluppgifter som redan nu kan och i framtiden bör kunna sammanföras för att uppnå större tydlighet och klarare fördelning av ansvar och befogenheter skulle klarläggas.

Kommittén skulle också, i mån av möjlighet, ta hänsyn till och samarbeta med två samtidigt verkande arbetsgrupper, nämligen en för att bereda frågor om validering av realkompetens och en för att bereda en revidering av LL (1988:39) om sysselsättningsfrämjande utbildning.

Kommittén har tagit fasta på följande utgångspunkter.

- Hur ser vuxenutbildningen på Åland ut idag?
- Hur ser motsvarande situation ut i riket och i övriga Norden?
- Vilka är de övergripande ambitionerna för vuxenutbildningen inom EU?
- Hur kan den vuxenutbildning som avses i kommitténs uppdrag definieras?

Kommittén har särskilt behandlat frågan om vuxenutbildningens roll i det pågående projektet Ålands gymnasieskola. I det sammanhanget var följande frågor centrala.

- Vilket är kommitténs uppdrag i relation till det pågående projektet?
- Ska arbetet med lagstiftningsfrågorna koordineras med en allmän lagstiftning om vuxenutbildning?
- Om koordinering ska ske, vilken är då tidtabellen och hur ska det göras?
- Finns det andra frågor eller uppgifter än lagstiftningen som bör koordineras?

Kommittén har också, även om det inte direkt ingår i uppdraget, ägnat sig åt frågan VARFÖR vuxenutbildning behövs och varför det behövs särskilda satsningar på att utveckla vuxenutbildningen på Åland. Därvid har kommittén studerat målsättningar och strategier för vuxenutbildningen, såsom de formulerats i styrdokument och anvisningar i närregionerna och EU.

Kommittén har sammanfattningsvis identifierat följande huvudfrågor.

(1) Vuxenutbildningsansvaret och –uppdraget

- individens olika behov, möjligheter och rättigheter
- närings- och arbetslivets olika behov
- samhällets behov i ett helhetsperspektiv
- samhällets utbildningsansvar och -skyldigheter
- övriga aktörers roller och ansvar

(2) Samarbete, koordinering och tydlighet vad gäller

- organisation och samordning
- information
- effektivt utnyttjande av befintliga resurser
- klara utbildningsvägar inom vuxenutbildningen

(3) Lagstiftnings- och regelverksfrågor

- behovet av en övergripande lag eller ett heltäckande regelverk om vuxenutbildning
- lagstiftningssambandet mellan vuxenutbildning och utbildning på gymnasialstadiet
- regelverket i relation till olika verksamhetsområden
- reglering av studiefinansiering
- anpassning till vuxenutbildning i Norden och EU
- erkännande av prestationer och validering av realkompetens
- arbetsmarknadsutbildning och annan vuxenutbildning.

Förslag

Kommittén anser att det krävs ett långsiktigt arbete för att omorganisera och skapa ett regelverk för vuxenutbildningen inkluderande lagstiftning om vuxenutbildning i landskapet Åland. Arbetet omfattar, utöver att klarlägga vuxenutbildningens nuläge, status, roll och ansvarsområden, att i ett helhetsperspektiv analysera de olika ansvarsområdena och deluppgifterna för att kunna åstadkomma det efterfrågade resultatet.

Arbetet innebär ”att utveckla en infrastruktur för vuxenutbildning” på Åland.

Kommittén framför detta som sitt prioriterade förslag och föreslår att arbetet med att utveckla en infrastruktur för vuxenutbildning på Åland inleds snarast och att det genomförs som ett utvecklingsprojekt med en tidsplan som sträcker sig till utgången av år 2008.

På det sättet kan arbetet koordineras både tids- och innehållsmässigt med det pågående arbetet med att utveckla utbildningen och samarbetet på gymnasialstadiet.

Kommittén har i det avslutande kapitlet sammanställt ett förslag till huvudpunkter i infrastrukturarbetet, som därmed kan inledas utan dröjsmål och förslagsvis bedrivs som ett utvecklingsprojekt inom ramen för det operativa programmet för Europeiska socialfonden (ESF) på Åland.

1. Kommittén och dess uppdrag

Ålands landskapsregering beslöt den 18 april 2006 att tillsätta en kommitté för beredning av omorganisering av och regelverk för vuxenutbildningen inkluderande ett förslag till lagstiftning om vuxenutbildningen i landskapet Åland.

Kommitténs sammansättning

Byråchef Gösta Helander, ordförande
Enhetschef Monica Nordqvist, sekr.
Rektor Leena Raitanen
Ombudsman Jonny Mattsson
Verksamhetsledare Cecilia Stenman
Överinspektör Elisabeth Storfors
Biträdande myndighetschef Casper Wrede.

Kommitténs uppdrag

Kommittén tillsattes för beredning av omorganisering av och regelverk för vuxenutbildningen inkluderande ett förslag till lagstiftning om vuxenutbildningen i landskapet Åland. Till kommitténs uppdrag hörde även att, i enlighet med anvisningarna i landskapets budget för år 2006, klarlägga ”vuxenutbildningens nuläge, status, roll och ansvarsområde, samt de olika ansvarsområden och deluppgifter som redan nu kan och i framtiden bör kunna sammanföras för att uppnå större tydlighet och klarare fördelning av ansvar och befogenheter”.

Kommitténs mandatperiod var 20.4.2006 – 15.2.2007 och förlängdes senare till 31.3.2007.

Landskapsregeringen utsåg även två arbetsgrupper, nämligen en för att bereda frågor om validering av realkompetens och en för att bereda en revidering av LL (1988:39) om sysselsättningsfrämjande utbildning. Arbetsgruppernas mandattid sattes kortare än kommitténs för att deras resultat till en del skulle kunna integreras i kommitténs uppdrag. Ett nära samarbete mellan kommittén och arbetsgrupperna poängterades.

Kommitténs arbetsätt och metoder

Kommittén har sammankommit till tjugofem protokollförda möten och har inom ramen för sitt uppdrag hört eller inbegärt synpunkter från följande sakkunniga:

- Byråchef Stina Colerus, skolbyrån
- Avdelningschef Yvonne Eliasson
- Landskapsregeringsledamot Camilla Gunell
- Rektor Viveca Häggblom, Ålands handelsläroverk
- Rektor Gyrid Högman, Ålands lyceum
- Projektledare Rainer Juslin, projektet Ålands gymnasieskola
- Byråchef Jan-Ole Lönnblad, kulturbyrån
- Vik. enhetschef Ann Riis, Högskolan på Åland/Öppna högskolan
- Vik. rektor Angela Sjöberg, Ålands vårdinstitut
- Projektledare Katarina Sundberg, projektet ”Flex-learn”

Kommittén har därtill anordnat ett vuxenutbildningsseminarium, där undervisningsrådet Reijo Aholainen från Undervisningsministeriet i riket medverkade som inbjuden sakkunnig. Seminariet hölls 27.11.2006.

Flera av kommitténs medlemmar har under mandatperioden även deltagit i externa seminarier och möten som behandlat vuxenutbildningsfrågor och därvid kunnat tillföra kommittén information om aktuella utvecklingsfrågor.

Kommittén gjorde i slutet av år 2006 en intern avstämning av arbetet för att kunna diskutera en prioritering av de avslutande arbetsuppgifterna med landskapsregeringen, särskilt med hänsyn till att projektet Ålands gymnasieskola inletts med högsta prioritet på lagstiftningsarbetet. Det låg i kommitténs intresse att få insyn i lagstiftningsarbetet, så att vuxenutbildningsfrågorna skulle beaktas på bästa möjliga sätt både inom gymnasialstadietutbildningen och på andra utbildningsnivåer där vuxenutbildning bedrivs. Kommitténs mandatperiod förlängdes till 31.3.2007 med hänsyn till lagberedningsarbetet.

2. Analys och avgränsning av uppdraget

Kommittén har i sin inledande analys och avgränsning av uppdraget tagit fasta på följande utgångspunkter.

- Hur ser vuxenutbildningen på Åland ut idag?
- Hur ser motsvarande situation ut i riket och i övriga Norden?
- Vilka är de övergripande ambitionerna för vuxenutbildningen inom EU?
- Hur kan den vuxenutbildning som avses i kommitténs uppdrag definieras?

Kommittén har särskilt behandlat frågan om vuxenutbildningens roll i det pågående projektet Ålands gymnasieskola. I det sammanhanget är följande frågor centrala.

- Vilket är kommitténs uppdrag i relation till det pågående projektet Ålands gymnasieskola?
- Ska arbetet med lagstiftningsfrågorna koordineras med en allmän lagstiftning om vuxenutbildning?
- Om koordinering ska ske, vilken är då tidtabellen och hur ska det göras?
- Finns det andra frågor eller uppgifter än lagstiftningen som bör koordineras?

Kommittén har också, även om det inte direkt ingår i uppdraget, ägnat sig åt frågan VARFÖR vuxenutbildning behövs och varför det behövs särskilda och kraftfulla satsningar på att utveckla vuxenutbildning på Åland.

2.1 Uppdraget och kommitténs förslag

Kommitténs har efter sin analys och avgränsning av uppdraget funnit att det krävs ett långsiktigt arbete för att omorganisera och skapa ett regelverk för vuxenutbildningen inkluderande en heltäckande lagstiftning om vuxenutbildningen i landskapet Åland. Arbetet innebär både att klarlägga vuxenutbildningens nuläge, status, roll och ansvarsområden och att samtidigt i ett helhetsperspektiv analysera de olika ansvarsområdena och deluppgifterna för att kunna åstadkomma det efterfrågade regelverket och den övergripande lagstiftningen.

Infrastruktur för vuxenutbildning

Vuxenutbildningen på Åland har hittills inte prioriterats så högt att det funnits skäl för att utveckla en infrastruktur för området. Till en infrastruktur hör bl.a. information, uppsökande verksamhet, objektiv vägledning, validering, orientering och individuell studieplanering. En infrastruktur som fungerar väl innebär också att olika utbildare och utbildningsvägar samverkar innan man väljer väg, som kan göra att flera får möjlighet att delta. Utgångspunkten måste dock alltid vara individens behov.

Kommittén har under sin mandattid tangerat arbetet med att utveckla en infrastruktur för vuxenutbildning på Åland, men insett att det förutsätter ett helt annat uppdrag än det som kommittén fått.

Kommittén framför därför som ett prioriterat förslag att ett sådant arbete inleds så fort som möjligt och med en tidsplan som sträcker sig till utgången av år 2008. På det sättet kan arbetet med infrastrukturen för vuxenutbildning på Åland koordineras både tids- och innehållsmässigt med det redan pågående arbetet med att se över och utveckla strukturen på gymnasialstadiet.

2.2 Viktiga begrepp och frågeställningar

Vad är vuxenutbildning?

Det första problemet för kommittén när arbetet inleddes var att hitta lämpliga definitioner på de centrala begreppen i utredningen: *vad avses med vuxenutbildning och när betraktas man som vuxen?*

Det visade sig lättare sagt än gjort att finna tillfredsställande svar på dessa grundläggande frågor. Det råder visserligen ingen brist på förslag till definitioner. Ett exempel är följande, presenterad av UNESCO 1976:

Begreppet vuxenutbildning omfattar all form av organiserad utbildning som erbjuds personer som i sitt samhälle betraktas som vuxna.

Definitionen är ett cirkelresonemang: vuxenutbildning är utbildning som erbjuds vuxna. Det är inte särskilt användbart. Man får dock ta i beaktande att den har föreslagits av en världsomspännande organisation, som har ett synnerligen brett spektrum av samhällstyper och utvecklingsnivåer att ta hänsyn till. Då är det svårt att vara mera exakt.

EU, som omfattar en något mera homogen samling länder, har i ett aktuellt kommissionsmeddelande (*Vuxenutbildning: Det är aldrig för sent att lära*. Bryssel den 23.10.2006 KOM(2006)614 slutlig) introducerat en annan, mera funktionellt inriktad definition. Efter att ha konstaterat att vuxenutbildning kan definieras på olika sätt slås fast:

I detta meddelande avses med vuxenutbildning alla former av lärande som vuxna ägnar sig åt efter avslutad utbildning (dvs. inbegripet högre utbildning).

Följden av en sådan definition blir att en vuxen är en person som avslutat sin utbildning. Vuxenutbildning är då sådan utbildning som riktar sig till personer som redan lämnat – men som önskar återkomma till – utbildningssystemet. Det ger en ganska god uppfattning om den målgrupp som man i allmänhet vill nå med vuxenutbildningsinsatser.

Inte heller denna definition är emellertid tillräckligt exakt för alla upptänkliga situationer; det är t.ex. inte givet när en person skall anses ha avslutat sin utbildning – det förekommer att personer tar s.k. sabbatsår, dvs. bara gör ett uppehåll i sin utbildningskarriär.

Man kan således konstatera att vuxenutbildning inte är ett entydigt begrepp. Slutsatsen blir att man i varje sammanhang måste precisera vad man menar med vuxenutbildning. I mera allmänna ordalag anser kommittén att den ovan återgivna EU-definitionen är brukbar.

Kommittén anser att den ovannämnda EU-definitionen bör användas som en definition: Vuxenutbildning är alla former av lärande som vuxna ägnar sig åt efter avslutad utbildning (dvs. inbegripet högre utbildning).

En fråga om ålder?

Ingen av definitionerna som återgavs ovan anger någon åldersgräns för när man betraktas som vuxen. Det vore givetvis bekvämt och enkelt att ha en åldersgräns för när man är vuxen och är aktuell för vuxenutbildning. Många utbildningar har också åldersgränser. I Sverige går gränsen mellan gymnasieskolans och komvux´ ansvarsområden vid 20 år, och i Norge innebar den s.k. Kompetansreformen, Reform-94, att personer födda före och efter 1978 fick

olika rättigheter när det gällde tillträde till utbildning (en närmare redogörelse för vuxenutbildningssystemen i de nordiska länderna finns i bilaga 1).

I rikets lagstiftning har man medvetet valt att inte definiera hur gammal en studerande skall vara för att betraktas som vuxenstuderande. Definition av vuxenstuderande begränsar individens möjlighet att delta i utbildning. Det är utbildningsanordnaren som genom beslut gällande elevantagning och sättet att ordna utbildning bestämmer när utbildningen definieras som vuxenutbildning.

I lagstiftningen finns ändå vissa åldersgränser: om man inleder gymnasiestudier efter fyllda 18 år har man rätt att gå ett förkortat program om 44 kurser i stället för det vanliga 75. Inom yrkesutbildningen finns inga motsvarande lagstadgade gränser, men utbildningserbjudanden som riktar sig vuxna har ofta en åldersgräns på 25 år, ibland 20.

Kommitténs slutsats är att åldersbestämmelser ibland behövs inom vuxenutbildning för att avgränsa målgruppen på rätt sätt, men att det inte är möjligt att ha en generell åldersgräns för all vuxenutbildning.

En fråga om pedagogik och vuxenundervisningsformer?

Om vuxenutbildning är utbildning som riktar sig till personer som har avslutat sin utbildning, så följer automatiskt att deltagarna har andra erfarenheter än bara från skola och utbildning. Dessa erfarenheter skall på något sätt tas i beaktande i utbildningen, och därför behövs en särskild *vuxenpedagogik*.

Det är svårt att peka på principer för god undervisning som bara äger giltighet i vuxenundervisningen. Men trots detta finns det uppenbara skillnader mellan hur dessa principer används och praktiseras i gymnasieutbildning och vuxenutbildning. Vuxenpedagogik skiljer sig från ungdomspedagogik genom de perspektiv som anläggs och de sätt på vilka de pedagogiska principerna förverkligas. Vuxenpedagogik är riktlinjer för hur man som utbildningsplanerare intar ett reflekterande förhållningssätt till vuxnas lärande.

Med hänsyn till detta är det rimligt att utbildning som riktar sig till vuxna är eller kan vara kortare än motsvarande utbildning för ungdomar. Där finns vanligen inslag t.ex. av fostrande karaktär som inte är relevanta när de studerande är vuxna. Förkortningen handlar alltså inte om att man generellt kan tillgodoräkna vuxna studerande vissa kunskaper som utbildningen skall förmedla, d.v.s. ta för givet att de studerande behärskar dem bara via ålder och/eller erfarenhet, utan om att vissa element i utbildningen helt enkelt kan avvaras utan att kunskaperna blir lidande. Det är viktigt att utbildningsmyndigheten tar ansvar för detta genom att tillhandahålla läroplaner där förkortningarna är specificerade. Vid ett tillgodoräkningsförfarande överförs ansvaret i stället på den studerande och på utbildningsanordnaren.

Begreppens användning på Åland

Kommittén har gjort en genomgång av den åländska lagstiftningen på utbildningsområdet och kunnat konstatera att begreppet vuxenutbildning just inte förekommer där (en redogörelse för genomgången finns nedan under avsnitt 3.1). Detta till trots förekommer det också på Åland utbildningserbjudanden som riktar sig till vuxna och som t.o.m. saluförs som "vuxenutbildning".

Vid handelsläroverket och vårdinstitutet har det under många år regelbundet anordnats utbildning för vuxna till merkonom respektive närvårdare. De båda utbildningarna har definie-

rat sina målgrupper något olika: handelsläroverket har förutom lägst 20 års ålder även krävt arbetserfarenhet inom branschen för tillträde, medan vårdinstitutet har haft krav på antingen 25 års ålder eller en avlagd examen på gymnasialstadiet.

Vårdinstitutet har också vid några tillfällen anordnat annan utbildning som rubricerats som vuxenutbildning.

En närmare genomgång av vuxenutbildning och vuxna i utbildning på Åland finns i avsnitt 3.1 nedan.

Två åländska författningar med anknytning till utbildning innehåller åldersbegränsningar. Båda har i högsta grad betydelse för kommitténs uppdrag. Den ena är LL (2006:71) om studiestöd där den s.k. vuxenstudiepenningen har följande krav:

9 §. Vuxenstudiepenning

Rätt till vuxenstudiepenning har en studerande i åldern 30-59 år som saknar grundläggande yrkesutbildning eller som inte under en femårsperiod omedelbart innan studierna inleds har genomgått en över fyra månader lång utbildning för vilken studiestöd har beviljats.

Den som har avlagt högre högskoleexamen eller därmed jämförbar examen har inte rätt till vuxenstudiepenning för avläggandet av en andra högre högskoleexamen.

Rätten till vuxenstudiepenning börjar vid ingången av den månad då de i 1 mom. nämnda åldersvillkoren uppfylls.

Den även i vuxenutbildningssammanhang höga gränsen på 30 år infördes så sent som 2006 med den nya lagen om studiestöd, tidigare gick den nedre gränsen för vuxenstudiepenning vid 25 år. Men då skulle det också ha gått minst åtta år sedan den studerande senast uppbar studiestöd. Motivet till den höjda åldersgränsen var besparingsskäl.

Den andra åldersbegränsningen finns i grundskolelagen (ÅFS 1995:18) och gäller rätten till skolgång:

22 §. Rätt till skolgång

Varje läropliktigt barn skall erbjudas möjlighet att uppfylla sin läroplikt i grundskolan eller i en motsvarande skola för syn- och hörselskadade barn.

Rätten till skolgång inträder då barnet blir läropliktigt. Skolnämnden kan på ansökan av vårdnadshavaren bevilja ett barn rätt att inleda sin skolgång det år barnet fyller sex år.

Rätten till skolgång fortgår tills eleven har genomgått grundskolan, men längst till den 31 juli det år eleven fyller 18 år.

Efter fyllda 18 år har man alltså inte längre rätt att ställa krav på sin hemkommun angående grundskoleutbildning.

Varför vuxenutbildning?

Kommittén har inte haft i uppdrag att utreda behovet av utbildning för vuxna på Åland. Detta behov kan dock tas för givet. På landskapsregeringens uppdrag gjorde Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) åren 2005-2006 en undersökning av "Det framtida behovet av utbildning på Åland" (ÅSUB Rapport 2006:2) konstateras att den åländska befolkningen i internationell jämförelse är relativt lågutbildad. De dominerande utbildningarna är grund- och yrkesutbildning inom service, handel och produktion samt inom hälso- och sjukvård. Andelen ålänningar med högskoleutbildning har dock enligt offentlig statistik ökat från 15 till 22 procent mellan 1990 och 2004. Samtidigt har andelen med utbildning på gymnasialstadiet minskat från 38 till 35 procent, medan befolkningsandelen med enbart grundskola eller motsvarande minskat från 47 till 43 procent. Av de högskoleutbildade ålänningarna finns majoriteten inom sociala sektorn, samt inom ekonomi, teknik och IT. (Se bilaga 2a)

Jämfört med Sverige som helhet ligger den genomsnittliga utbildningsnivån på Åland klart lägre. Det kan dock i många fall vara svårt att göra rättvisande jämförelser eftersom urval och kvalitativa faktorer avviker. Ofta redovisas utbildningsnivån för befolkningen i åldern 20-64 år. För Ålands del innebär denna avgränsning att andelen med endast grundskoleutbildning sjunker till 34 procent. (Se [bilaga 2b](#))

I den ovannämnda ÅSUB-rapporten, som huvudsakligen baseras på en enkätundersökning riktad till ett urval ålänningar, framkommer önskemål om främst fortbildning inom en rad olika områden, mest inom data och IKT.

Det finns givetvis också ett konstant, men mindre och mer svårbedömt, behov av mera grundläggande (yrkes)utbildning för vuxna. Människor vill eller måste omskola sig för att kunna byta yrke eller arbetsplats, och dessutom finns relativt många som aldrig avlagt en examen på gymnasialstadiet – vissa har aldrig påbörjat något program, och ännu fler har börjat men avbrutit innan de är färdiga. Hur stor del av en årsklass grundskolelever, som under 2000-talet har pendlat mellan 285 och 368, som inte kommer att fullfölja en gymnasialstadietutbildning är givetvis än så länge oklart, men uppskattningsvis kan det röra sig om 15–20 %.

I diskussioner kring behovet av vuxenutbildning framhålls ofta nödvändigheten av att inte "komma efter" i konkurrensen med andra länder. Vid Europeiska rådets möte i Lissabon i mars 2000 fastställdes ett omfattande strategiskt mål för unionen, nämligen att till år 2010 "*bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning*". På Åland är utbildningsnivån relativt låg och det krävs prioriterade vuxenutbildningsinsatser för att Åland skall nå upp till Lissabonstrategins målnivåer.

Vilken utbildning?

Förutsättningarna för att anordna vuxenutbildning varierar mellan olika former av utbildning. Det fria bildningsarbetet är per definition fritt: det kan arbeta "kundinriktat" utan krav på att följa läroplaner eller uppfylla examensbestämmelser. Utbildningen är sitt eget mål, eller anorlunda uttryckt är varje studerande fri att ställa upp sina egna målsättningar. Den som anordnar utbildningen kan inrikta sig på att tillgodose vars och ens behov och önskemål.

Annat är det inom den examensinriktade delen av utbildningen. Där finns mål som skall uppnås för att godkänt betyg skall erhållas eller examen beviljas. Utbildningen är på förhand bestämd och styrd av lagar, förordningar, läroplansgrunder, läroplaner, kursbeskrivningar etc. I gengäld får den som uppnår målen särskilda förmåner: man blir kompetent för ett yrke, behörlig till högre utbildning, får rätt att använda en titel eller kommer i åtnjutande av något annat åtråvärt – förutom givetvis att man förhoppningsvis har lärt sig någonting.

Av detta följer att det är inom den examensinriktade och behörighetsgivande delen av utbildningen som det främst behövs särskilda regler som är anpassade för vuxna. I praktiken alltså:

- den grundläggande utbildningen som ges i grundskolan
- utbildningen på gymnasialstadietnivå, som i dag ges i dels lyceet och dels i de yrkesinriktade gymnasialstadieskolorna, men som framdeles kommer att ges som gymnasieutbildning i en sammanhållen gymnasieskola (enligt den s.k. Struktur-07-planen)
- högskoleutbildningen inom Högskolan på Åland.

Man kan kalla dessa regler för de verktyg som en utbildningsanordnare kan använda sig av för att tillgodose vuxna studerandes behov och önskemål. För närvarande saknas sådana spe-

cialanpassade verktyg i stort sett helt inom det åländska utbildningsväsendet. Det åligger den högsta utbildningsmyndigheten att tillhandahålla dessa verktyg.

Kommittén understryker att de delar av utbildningsväsendet som i hög grad är regelstyrkt bör ha tillgång till en komplett uppsättning regler även för utbildning av vuxna. Det gäller läroplansgrunder, läroplaner, kursplaner, examensbestämmelser mm. Ingen utbildningsform, undantaget förskoleutbildningen, bör ha regelverk som innehåller hinder för att anordna utbildning även för vuxna.

3. Nulägesbeskrivningar

Vuxenutbildningen blir allt viktigare i samhället. Kompetenskraven i arbetslivet ökar ständigt liksom behoven hos allt fler av ständig uppdatering av kunskaper för att vara attraktiv på arbetsmarknaden och för att klara av nya uppgifter. Samtidigt går utvecklingen i samhället allt mer mot ett system där det är vanligt att byta yrkeskarriär flera gånger under livstiden. Dels vill människor göra någonting nytt dels tvingas de tänka i nya banor allteftersom näringslivet genomgår en ständig strukturomvandling, nya yrken och nya arbetsuppgifter uppkommer ständigt.

Det finns många olika utbildningsmöjligheter för vuxna. En beskrivning av möjligheterna kan göras med hänsyn till utbildningsnivå och utbildningsform och uppdelas i examensinriktad utbildning och övrig utbildning, samt en beskrivning av olika sätt att genomgå utbildningen.

3.1 Vuxenutbildningen på Åland

Vuxenutbildningen på Åland är splittrad och det saknas samordning. Utbildning för vuxna ordnas av flera olika aktörer och det är svårt för enskilda vuxna att veta vart de ska vända sig. Landskapets ansvar är att tillhandahålla olika möjligheter till stöd för lärande utgående från medborgarnas efterfrågan och förutsättningar, men inte nödvändigtvis att själv anordna eller erbjuda alla möjligheter i egen regi.

Kommittén har konstaterat att vuxenutbildning i det moderna samhället omfattar alla utbildningsnivåer och –områden och kan utgöra ett viktigt instrument i samhällsutvecklingen.

Befintliga regelverk inom landskapet

Vuxenutbildning i landskapets skolor ordnas utgående från respektive skolas allmänna lagstiftning, som i första hand är avsedda för ungdomsutbildningar och gäller skolornas primära målgrupp.

Landskapslagar:	Utbildningsområden:
LL om Medborgarinstitutet	Allmänbildande utbildning och yrkesutbildning för vuxna
LL om Ålands folkhögskola	Allmänbildande undervisning enligt principen om livslångt lärande
LL om Ålands musikinstitut	Grundläggande undervisning i musik Vuxenutbildning i musik samt dansundervisning
LL om utbildning på gymnasialstadienivå	Studieförberedande och yrkesinriktad utbildning på gymnasialstadienivå
LL om läroavtalsutbildning	Yrkesutbildning i arbetslivet kombinerad med teoretisk undervisning
LL om sysselsättningsfrämjande utbildning /Institut för yrkeskurser	Ordnas i form av yrkeskurser eller genom att tillhandahålla plats på utbildningslinje
LL om Ålands sjösäkerhetscentrum	Samordna samt planera och ordna kurser i sjösäkerhet
LL om Högskolan på Åland	Utbildning som leder till högskoleexamen

Enligt gällande LL om sysselsättningsfrämjande utbildning skall det finnas ett yrkesutbildningsråd som rådgivande och initiativtagande organ i frågor som rör sysselsättningsfrämjande utbildning. Yrkesutbildningsrådet kan även ha uppgifter som rör annan yrkesutbildning. Enligt ovan nämnda lag skall det också finnas ett institut för yrkeskurser.

I Självstyrelselagen (1991:71) för Åland (kapitel 4, 18 §, punkt 14) fastställs att landskapet har lagstiftningsbehörighet i frågor om bl.a. ”undervisning, läroavtal, kultur, idrott”. Vuxenutbildningen på Åland är ändå i huvudsak relaterad till hur den utformats i riket.

3.1.1 Fritt bildningsarbete

På Åland används begreppet fritt bildningsarbete trots att det inte finns en särskild lag som reglerar fritt bildningsarbete.

Landskapet Åland är huvudman för *Ålands folkhögskola*, som i sitt utbildningsutbud vänder sig både till yngre studerande och till vuxna.

Medborgarinstitutet i Mariehamn, Medis, erbjuder allmänbildande utbildning i form av kurser (språk, data, gymnastik, dans, slöjd m.m.), ”för kommuninvånare i så nära anslutning till deras hemort som möjligt”. Verksamheten kan idag även omfatta yrkesinriktad fortbildning och uppdragsutbildning. Den huvudsakliga verksamheten i dag består av kurser av allmänbildande karaktär, men institutet anordnar också kurser vars målsättning är att förbereda kursdeltagarna för att avlägga olika typer av prov, bland annat i språk, data och navigation. Institutet har rätten att utfärda betyg för @- datakörkort och A-datakörkort och anordnar tentamina i navigation i samarbete med de åländska segelsällskapen. Dessutom har institutet rätten att utfärda grundskolebetyg och kurser som förbereder för dessa prov arrangeras periodvis, om det finns behov. Då är målgruppen vuxna personer som saknar grundskoleutbildning.

Inom Ålands landskapsförvaltning, yrkesutbildningsbyråns vuxenutbildningsenhet, verkar *lärcentret Navigare*, som är ett gemensamt resurscentrum för landskapets skolor, både för ungdomsutbildningen och för vuxenutbildningen, i frågor som gäller nätbaserad undervisning. Navigare fungerar också som bas i det arbete som strävar mot en utveckling mot ett IT-pedagogiskt resurscentrum som tillhandahåller sakkunskap och resurser för en ökad användning av nätbaserad undervisning i landskapet. I uppdraget ingår även utveckling och marknadsföring av nätbaserade utbildningstjänster som landskapsregeringen tillhandahåller.

Högskolan på Åland erbjuder dels examensinriktad utbildning som leder till YH-examen och dels utbildning och kurser inom sin öppna enhet, *Öppna högskolan*.

Vidare finns det två bildningsförbund på Åland, *Arbetarnas bildningsförbund* och *Ålands bildningsförbund*. De ordnar studiecirklar, kurser och föreläsningar.

3.1.2 Yrkesinriktad vuxenutbildning

I den mån *grundläggande yrkesutbildning* för vuxna ordnas, sker det inom landskapets skolor på gymnasialstadiet. Det finns sex skolor med treåriga yrkesinriktade program: Ålands handelsläroverk Ålands hotell- och restaurangskola, Ålands naturbruksskola, Ålands sjömansskola, Ålands vårdinstitut och Ålands yrkesskola. Var och en av skolorna ansvarar för utbildningen inom ett yrkesområde, med undantag för yrkesskolan, som ansvarar för flera. Särskilda utbildningar för vuxna ordnas sporadiskt (”efter behov”) och av den skola som ansvarar för utbildning inom det aktuella yrkesområdet. En del av dem erbjuds med viss regelbundenhet (ekonomi, vård), andra mera sällan. Däremot kan enstaka vuxna integreras i ungdomsutbildningarna.

Sedan 1995 finns det en möjlighet för vuxna att få tillgodoräkna tidigare utbildning och andra relevanta erfarenheter då de börjar en utbildning inom det reguljära systemet. Denna bestämmelse infördes i de läroplansgrunder som då togs i bruk. Den skola som ansvarar för det aktuella programmet fattar beslut om vad som kan tillgodoräknas i förhållande till respektive läroplan. Den grundläggande tanken var att man skulle undvika att studerande måste dubblera kurser de redan har och att man ska kunna bedöma vilka arbetslivserfarenheter som svarar mot hela eller delar av kurser som ingår i programmet och därmed kunna förkorta utbildningstiden i motsvarande grad. I de nya läroplansgrunderna (Ålands landskapsregering, 3.12.2004) har rätten till tillgodoräknande bibehållits.

Ålands läroavtalscenter ansvarar för läroavtalsutbildningen på Åland. Centret verkar i enlighet med en särskild landskapslag, LL (1998:59) om läroavtalsutbildning. Läroavtalsutbildningen, som är en arbetsplatsförlagd praktisk utbildning som varvas med teoretiska (såväl yrkesspecifika som allmänbildande) studier, riktar sig till både ungdomar (15+) och vuxna. Utbildningen ordnas såväl på grundläggande nivå som i form av tilläggsutbildning. All läroavtalsutbildning på Åland ligger på gymnasialstadienivå. I allmänhet sker den arbetsplatsförlagda utbildningen på Åland. Avtal om teoretiska studier har tills vidare huvudsakligen tecknats med utbildningsanordnare i riket.

Andra typer av yrkesinriktad vuxenutbildning – *kompletteringsutbildning, vidareutbildning, och fortbildning/kurser* – ordnas sporadiskt, då någon (t.ex. en skola eller företrädare för yrkesområdet) upplever att det finns ett behov. I sådana fall ordnas utbildningen av någon av de ovan nämnda skolorna.

GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNING

Ålands handelsläroverk har sedan 1990 har skolan med viss regelbundenhet ordnat utbildning för vuxna (vuxenmerkonom), först parallellt med ungdomsutbildningen och senare även distanskurser. Till skillnad från ungdomsutbildningen omfattar utbildningen för vuxna två år. För närvarande antas studerande vartannat år.

Eftersom turism utgör en central näring för Åland, har *Ålands hotell- och restaurangskola* varit lyhörd för yrkesrådets behov. De år det varit brist på t.ex. servitörer har man ordnat sådana ettåriga kurser för vuxna.

Då efterfrågan på utbildning inom naturbrukssektorn inte är så stor, integreras vuxna i ungdomsutbildningen vid *Ålands naturbruksskola*.

Ålands vårdinstitut ansvarar för vårdutbildningen på gymnasialstadiet på Åland. Där har man med några års mellanrum erbjudit grundläggande yrkesutbildning inom vårdområdet för vuxna. I samband med 1990-talets utbildningsreform vidgades den grundläggande vårdutbildningen till att omfatta social- och hälsovård och den utbildning *Ålands vårdinstitut* idag erbjuder leder till examen som närvårdare.

Ålands yrkesskola har ingen vuxenutbildningsenhet, men har i några fall ordnat särskild utbildning för vuxna. Vuxna studerande kan integreras i den reguljära utbildningen vid skolan.

Inom ramen för några av skolorna på gymnasialstadiet är en ny verksamhet under utveckling genom att särskilda överenskommelser med svenska examenskommissioner i riket gör det möjligt för vuxna att avlägga fristående yrkesexamina inom en del yrkesområden. Dessa ordnas då i samverkan mellan respektive skola och examenskommission. En del av de fristående

yrkesexamina ligger på grundläggande nivå, medan andra främst har karaktären av vidareutbildning.

KOMPLETTERINGSUTBILDNING

Exempel på utbildningar som kan ses som yrkesinriktad kompletteringsutbildning är det europeiska datakörtkortet, som ges som kvällskurser för privatpersoner. *Ålands handelsläroverk* ansvarar för kursen. De tidigare nämnda språkexamina som arrangeras av *medborgarinstitutet* kan även ses som exempel på kompletteringsutbildning.

För närvarande pågår ett EU-Mål 3-projekt, *Flex-learn*, som syftar till att bygga ett flexibla system för vuxenutbildning. Inom ramen för projektet tänker man sig att vuxna ska kunna komplettera sina studier med såväl allmänna ämnen som yrkesämnen. Kompletteringen kan t.ex. gälla att slutföra avbrutna studier på gymnasialstadiet men även att komplettera en redan befintlig examen i syfte att få en bredare kompetens, en fördjupad kompetens inom yrkesområdet eller specifik behörighet för högskolestudier. Projektet pågår till utgången av år 2007.

VIDAREUTBILDNING

Vidareutbildning erbjuds dels av skolorna och dels av organisationer. Inom *Ålands sjömansskola* har anordnats vidareutbildning till fartygselektriker. Inom *Ålands hotell- och restaurangskola* ges vidareutbildning bl.a. inom områdena bageri/konditori (40 studieveckor) respektive köksmästare (60 sv) för personer med grundläggande kockutbildning och barmästare alternativt sommelier/vinkypare (20 sv) för personer med servitörexamen.

Ålands handelskammare organiserar, i samverkan med *Högskolan på Åland*, utbildning i grunderna för revision och GRM-utbildning (certifiering av revisorer).

FORTBILDNING

När det gäller yrkesinriktad fortbildning finns det fler aktörer än i de två föregående fallen. *Ålands hotell- och restaurangskola* ordnar fortbildning för personal inom områdena hotell, restaurang och storkök.

Ålands naturbruksskola utgör en del av *Åland landsbygdscentrum*, där även andra aktörer inom området verkar. Fortbildningen sker vanligen i form av 1-3 dagars kurser som genomförs i samverkan mellan skolan och någon av aktörerna. Kurserna varierar från ekologisk produktion till första hjälp för jordbrukare.

Inom *Ålands sjösäkerhetscentrum* ordnas fortbildning för olika personalgrupper inom sjöfartsområdet. Kursutbudet är varierande – navigation, sjömanskap och ledarskap, första hjälp, säkerhet och simulatorkurser. Kurserna ordnas i samverkan mellan Högskolan på Åland (teknik, sjöfart), *Ålands sjömansskola* och *Mariehamns räddningsverk*. *Ålands redarförening r.f.* initierar och ordnar, i samverkan med *Högskolan på Åland*, fortbildning relaterad till säkerhetsfrågor ombord, i hamnar och i relation till transportsystem.

Även *näringslivets organisationer* ordnar fortbildning, framför allt inom områden relaterade till företagsverksamhet, beskattning, ledarskap och projektledning. Se även kapitel 4.5.

Det finns även några *utbildningsföretag* som ordnar fortbildning inom sina respektive områden.

3.1.3 Sysselsättningsfrämjande utbildning

Ålands landskapsregering ansvarar för att organisera sysselsättningsfrämjande utbildning. Det innebär i huvudsak att man köper in utbildning eller utbildningsplatser som ges av någon annan aktör. De åländska aktörer man samarbetat med är t.ex. Ålands handelsläroverk, Ålands läroavtalscenter och Medborgarinstitutet. Det finns även en lång tradition av samarbete med Korsnäs kurscenter.

Integrationsutbildning

Integrationsutbildning för vuxna erbjuds för närvarande inom den fria bildningen i samarbete med ams och på uppdrag av Ålands landskapsregering. Verksamheten inleddes år 1997, och behovet har vuxit märkbart sedan dess, bl.a. beroende på utvidgningen av EU. Detta läsår finns tre heldagskurser på olika nivåer. Kurserna innehåller utbildning i svenska, samhällskunskap, kulturkännedom samt på de högre nivåerna även datakunskap och arbetspraktik. Deltagarna åtnjuter studiesociala förmåner enligt regelverket för sysselsättningsfrämjande utbildning,

Kurserna fokuserar på allmänna språkfärdigheter och vardagslivskompetens. Största delen av deltagarna har som mål att lära sig tillräckligt mycket svenska för att klara sig på den åländska arbetsmarknaden. Endast en liten del av de studerande siktar på att söka studieplats på gymnasialstadienivå efter avslutad kurs.

De studerande som antas till dessa kurser har synnerligen varierande utbildningsbakgrund, allt från personer som endast gått några år i skola till personer med högskoleutbildning. Grupperna blir ofta mycket heterogena vad beträffar studieteknik. Alla är till exempel inte vana vid vårt alfabet, och många saknar helt datorvana. Det är alltså inte i huvudsak fråga om personer som studerar på gymnasialstadienivå.

Att tillägna sig ett nytt språk är för många en lång process, andra gör snabba framsteg. Studerande från olika kulturer har olika förväntningar på språkstudier. Den fria bildningen har lång erfarenhet av att arbeta med grupper där deltagarna har olika förutsättningar och olika studietakt. Man är inte bunden av läroplaner och är därför van att hitta flexibla lösningar och kursarrangemang för olika studerandegrupper. Inom den fria bildningen har man behörighet att ordna grundskolekurser och man har även tentamensrätt för grundläggande utbildning.

3.1.4 Övrig vuxenutbildning

Utöver huvudområdena ovan finns ytterligare några exempel som är svåra att placera in. Bland annat kan olika *föreningar* och *förbund* ordnar kurser inom sina intresseområden.

Den utbildning som erbjuds vid *Ålands musikinstitut* riktar sig huvudsakligen till barn och ungdomar. Det finns dock även en vuxenavdelning men den vänder sig till dem som påbörjat men inte blivit klara med sina kurser. För dessa har en övre åldersgräns fastställts (23 år utom i sång där det är 29 år).

Landskapsföreningen Folkhälsan på Åland – en organisation inom den så kallade tredje sektorn – har ordnat friskvårdskurser av olika slag (t.ex. relationskurser som föräldra-, pappa- och kommunikationskurser) och föreläsningar om kost, motion och livsstil. Verksamheten varierar i omfattning och inriktning från år till år, beroende på vilka andra aktiviteter man satsar på¹.

¹ NVL Vuxnas lärande i Norden, Vuxnas lärande på Åland Viveca Lindberg 2005

3.2 Näringslivet, arbetsmarknaden och utbildningsstrukturen på Åland

3.2.1 Näringslivet på Åland

I landskapet finns drygt 2 000 registrerade företag, varav cirka 40 procent är verksamma i Mariehamn. Därutöver finns cirka 600 jordbrukföretag, av vilka en del drivs på deltid. Den stora majoriteten av företagen är mikroföretag med färre än tio sysselsatta. Cirka 40 procent av alla företag är enmansföretag. Omkring 85 procent av företagen har mindre än fem anställda, medan andelen företag med mer än 50 anställda utgör endast en procent. Endast sex företag har mer än 250 anställda. Det årliga nettoetableringstillskottet ligger på i medeltal 25 företag, företrädesvis inom servicesektorn.

Till följd av att de stora årskullarna från 1946-1955 nu närmar sig pensionsåldern ökar behovet av efterträdare till både företagare och anställda inom främst handeln samt service och hantverkssektorn.

3.2.2 Den åländska arbetsmarknaden

Sysselsättningsgraden i landskapet är hög och arbetskraften uppgick i slutet av 2003 till 13.100 personer. Tillväxten i den åländska ekonomin har varit stabil under den senaste tioårsperioden, vilket skapat en stadig efterfrågan på arbetskraft. Arbetslösheten har därför under lång tid varit konstant låg i storleksordningen 2-3 procent, dvs. i princip endast av strukturell art. Som följd av detta har inflyttningen ökat, förutom från Finland även i allt större utsträckning från utomnordiska länder. Dessutom sker en betydande återflyttning av ålänningar från i första hand Sverige. Nettoinflyttningen var 2005 drygt 200 personer, vilket är dubbelt så många som genomsnittet för den föregående tioårsperioden.

Av arbetskraften finns omkring 60 procent i den privata sektorn och 40 procent i den offentliga sektorn. Den senare har expanderat kraftigt sedan mitten av 1990-talet. Åland är ett utpräglat tjänstesamhälle, delvis till följd av sjöfartens relativt sett stora andel. Av de sysselsatta arbetar omkring en femtedel inom transportsektorn. Sjöfartens behov har även skapat en stor sektor med företagstjänster, företrädesvis inom finansiering och försäkring samt fastighets- och konsulttjänster. Andra betydande branscher är personliga tjänster, handel, industri och byggnadsverksamhet. Primärnäringarna har de senaste 15 åren försvagats kraftigt och står numera för endast cirka 5 procent av sysselsättningen.

3.2.3 Fortbildning i arbetslivet

Färska undersökningar av fortbildningsaktiviteterna visar att nästan hälften av de sysselsatta på Åland i åldern 25-60 år deltagit i fortbildning det senaste året. Anställda i offentlig sektor uppvisar en högre aktivitet, 54 %, än privatanställda, 46 %. Av den yngre arbetskraften var andelen som erhållit fortbildning en tredjedel. Kvinnor efterfrågar fortbildning i högre grad än män och är även mer intresserade av längre utbildningar. Över hälften av de kvinnliga anställda önskar utbildningar som är längre än 6 månader, medan andelen bland männen är omkring en tredjedel.

Resultaten av denna undersökning stämmer väl överens med utfallet för Finland och Sverige i internationella studier. (Se [bilaga 2c](#))

3.2.4 Utbildningsinsatser för näringslivet

De åländska näringslivsorganisationerna arrangerar fortbildning och kompetenshöjande kortkurser för i huvudsak små och medelstora företag. Utbudet bestäms utgående från både aktuella konkreta behov och mera långsiktiga utvecklingstrender i olika branscher. De större industriföretagen samt rederierna, bankerna och försäkringsbolagen ordnar egna kurser för sin

personal och har i vissa fall bekostat högre ledarskapsutbildning utanför landskapet. Ett flertal företag har även drivit egna kompetensutvecklingsprojekt med stöd av målfinansiering.

De sammanlagda privata och utgifterna för näringslivsinriktad vuxenutbildning på Åland beräknas grovt sålunda uppgå till omkring 1,1 miljoner euro per år. (Se [bilaga 2d](#))

3.2.5 Företagens utbildningsbehov

Den ökande framväxten av digitala tjänster inom alla branscher och Ålands profilering som teknologiregion, innebär en fortsatt hög efterfrågan på högskoleutbildad arbetskraft inom teknik, IT och telekommunikation. Samtidigt pågår en generationsväxling inom hantverks- och praktiskt inriktade serviceyrken, liksom inom bygg- och anläggning.

Det kan därför förutses att företagsspecifika liksom branschsamordnade projekt med fortbildning kommer att behövas under överskådlig tid. För att säkra samhällets ekonomiska tillväxt och för att trygga en god sysselsättning krävs därför tillgång till en flexibel och förmånlig vuxenutbildning som möter behovet av livslångt lärande och de utmaningar som kunskaps-samhället innebär. En grund för detta finns bland annat i landskapsregeringens förslag till program för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007-2013. Även i förslaget till lag om gymnasieutbildning framhålls att vuxenutbildningen blir ett prioriterat område inom Ålands gymnasieskola.

Mot bakgrund av utvecklingen av och strukturen på arbetsmarknaden kan man sluta sig till att det borde råda ett större behov av fortbildning och kompetenshöjning bland medelålders män på, men som framgår av kapitel 3.2.4 är kvinnorna trots detta mer aktiva och efterfrågar utbildning i högre utsträckning än män. Delvis kan detta antagligen förklaras av könsbundna olikheter i placeringen på arbetsmarknaden, såväl mellan olika yrken som mellan olika arbetsgivarkategorier.

3.3 Vuxenutbildningen i riket

En stor del av all vuxenutbildning genomförs utanför läroanstalterna, på arbetsplatserna eller på annat sätt i arbetsgivarens regi. En specialform av vuxenutbildning är den arbetskraftspolitiska vuxenutbildningen, som innebär att arbetsförvaltningen köper utbildning av läroanstalterna för att personer som är arbetslösa eller som hotas av arbetslöshet skall få utbildning, främst i form av kurser som förbereder för vissa yrken.

I Finland finns det ett mångsidigt utbud på vuxenstudier: vid mer än tusen läroanstalter ordnas utbildning av olika längd och i olika form som svarar mot de vuxnas behov av kunskap och bildning.

Vuxenutbildning kan bestå av allmänbildande utbildning eller yrkesutbildning.

Yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina kan avläggas genom fristående examina. Förberedande utbildning för fristående examina ordnas vid ett flertal läroanstalter. Om det inte finns någon lämplig vuxenutbildningslinje för grundexamen, kan vuxna söka sig till utbildningen för unga, vilken dock i regel ordnas i form av studier dagtid.

Merparten av dem som deltar i vuxenutbildning studerar vid sidan om arbetet, och därför utvecklas undervisningsarrangemangen ständigt. Närundervisning ordnas vanligen på kvällar och veckoslut eller som intensiva perioder vid sidan om arbetet. Vuxna kan också förvärva yrkeskunskaper eller komplettera yrkesskickligheten genom läroavtal.

Det lönar sig för vuxna som söker sig till utbildning att noggrant kontrollera inträdeskraven, ansökningssätten och ansökningstiderna samt utbildningsarrangemangen. Det ekonomiska stödet för studierna beror ofta av studieformerna, studiernas längd och dylikt.

Utbildning för vuxna ordnas i riket

- vid läroanstalter inom utbildningssystemet för unga
- vid läroanstalter som ordnar enbart vuxenutbildning
- vid yrkeshögskolor och universitet
- i företag som tillhandahåller vuxenutbildning
- på arbetsplatser (bland annat personalutbildning).

3.3.1 Vuxenutbildningsrådet

Vuxenutbildningsrådet är ett sakkunnigorgan vid undervisningsministeriet. Rådet tillsätts av statsrådet för tre år i taget. Det har tillsatts sedan 1985. Rådet har en parlamentarisk sammansättning och dess syfte är att utveckla vuxenutbildningen. Rådet följer och utvärderar aktivt vuxenutbildningspolitiken och det inhemska och internationella utvecklings- och forskningsarbetet kring vuxenutbildning.

Vuxenutbildningsrådet strävar med sitt arbete, sina sakkunnigutlåtanden och skrifter efter att bidra till, att forsknings- och utvecklingsarbetet inom den finska vuxenutbildningen är professionellt och av god internationell nivå samt till att de resurser som årligen anvisas för vuxenutbildningen är tillräckliga i proportion till de uppställda målen.

3.4 Vuxenutbildningen i ett EU-perspektiv

I kommissionens meddelande ”Att förverkliga det europeiska området för livslångt lärande” från 2001 och rådets resolution om livslångt lärande från 2002 betonas vikten av livslångt lärande inte bara för konkurrenskraft och anställbarhet, utan även för social integration, aktivt medborgarskap och personlig utveckling. Vuxenutbildning är ett viktigt inslag i det livslånga lärandet.

Vuxenutbildning kan definieras på olika sätt. I det kommissionsmeddelande som hänvisades till i avsnitt 2.2, *Vuxenutbildning: Det är aldrig för sent att lära*, avses med vuxenutbildning:

alla former av lärande som vuxna ägnar sig åt efter avslutad utbildning, oavsett utbildningsnivå (dvs. inbegripet högre utbildning).

Utbildning är en avgörande faktor för att man ska kunna uppnå Lissabonstrategins mål, dvs. ökad ekonomisk tillväxt, konkurrenskraft och social integration. Att öka vuxenbefolkningens kompetensnivå genom att erbjuda fler och bättre möjligheter till lärande under hela vuxenlivet är viktigt för att man ska kunna skapa både effektivitet och rättvisa. Vuxenutbildning bidrar till att skapa mer effektiva arbetstagare och mer välinformerade och aktiva medborgare. Det bidrar också till ökat personligt välbefinnande.

Vuxenutbildningen har en viktig roll när det gäller att möta de utmaningar som EU står inför, men dess potential har ännu inte förverkligats. I meddelandet *Vuxenutbildning: Det är aldrig för sent att lära* framhålls att insatser för ökad kvalitet, effektivitet och rättvisa skulle gynna både samhället och ekonomin.

Det är medlemsstaterna som ansvarar för de åtgärder som vidtas på detta område.

Kommissionens roll är att stödja medlemsstaterna i deras arbete för att modernisera utbildningssystemen. Kommissionen föreslår därför att en dialog förs med medlemsstaterna och berörda aktörer för att fastställa hur man på bästa sätt:

- utnyttjar finansieringsmekanismerna på EU-nivå (t.ex. strukturfonderna och programmet för livslångt lärande),
- beaktar vuxenutbildningsbehoven i nationella reformprogram inom ramen för Lissabonstrategin,
- engagerar berörda aktörer så att de agerar utifrån budskapen i detta meddelande med beaktande av omständigheterna i de olika medlemsstaterna,
- främjar utbytet av exempel på bästa praxis genom ömsesidigt lärande inom ramen för programmet Utbildning 2010, inbegripet på grundval av resultaten av löpande EU-program, och
- förbättrar den statistiska övervakningen.

Kommissionen avser att på grundval av denna reflektionsprocess utarbeta en handlingsplan 2007 för att sörja för en effektiv uppföljning av de budskap som framförs i meddelandet *Vuxenutbildning: Det är aldrig för sent att lära*.

Alla rapporter och indikatorer visar på samma sak, nämligen att om reformen fortskrider i den nuvarande takten kommer unionen inte att kunna nå sina utbildningsmål.

3.5 EU:s förslag till prioriteringar

Nedan förmedlas fem viktiga budskap som EU kommissionen framfört till berörda aktörer på vuxenutbildningsområdet.

1. Undanröj hinder för deltagande

Det är oerhört viktigt att öka deltagandet i vuxenutbildning, särskilt bland svagare grupper. Det behövs ett engagemang bland alla berörda aktörer, men myndigheterna måste visa vägen när det gäller att undanröja hinder och främja efterfrågan – särskilt för lågutbildade. Man bör utveckla högkvalitativa väglednings- och informationssystem på grundval av en mer elevcentrerad strategi samt införa riktade ekonomiska incitament för individer och stöd för inrättande av lokala partnerskap.

2. Utveckla god kvalitet i vuxenutbildningen

För att främja en kvalitetskultur inom vuxenutbildningen bör medlemsstaterna investera i att förbättra undervisningsmetoderna och undervisningsmaterialen så att de anpassas till vuxna samt införa grundläggande utbildning och fortbildning för lärare inom vuxenutbildning. Medlemsstaterna bör dessutom införa kvalitetssäkringssystem och se till att utbildningstjänsterna tillhandahålls på ett sätt som underlättar deltagande.

3. Utveckla system för erkännande och validering av resultat

Medlemsstaterna bör inom de kommande fem åren införa system för validering och erkännande av icke-formellt och informellt lärande på grundval av de gemensamma europeiska principerna för validering och erkännande och med beaktande av tidigare erfarenheter. De insatser som görs på detta område kan kopplas till utarbetandet av en nationell ram för kvalifikationer som en del av den europeiska ramen för kvalifikationer (European Qualifications Framework – EQF).

4. Investera i äldre och invandrare

Medlemsstaterna bör se till att tillräckliga investeringar görs i utbildning för äldre arbetstagarer och invandrare. De bör framförallt skapa effektivitet genom att se till att utbildningen faktiskt motsvarar behoven. De bör också informera om invandrarnas och äldre människors viktiga roll i samhället och ekonomin.

5. Utveckla och använd indikatorer och riktmärken

Kvalitet och jämförbarhet måste förbättras ytterligare när det gäller uppgifter om vuxenutbildning. Det behövs särskilt ökade kunskaper om de fördelar vuxenutbildningen ger och hindren för deltagande samt bättre uppgifter om utbildningsanordnare, utbildare och tillhandahållandet av utbildningstjänster.

Det arbete som utförs av Europeiska kommissionen (inbegripet Eurostat) på det här området bör inriktas på att se till att befintliga undersökningar och tillgängliga uppgifter utnyttjas på bästa sätt, på att förbättra harmoniseringen av begrepp och definitioner samt på att öka uppgifternas täckning, insamlingsfrekvens och aktualitet. Det behövs också tillförlitliga könsuppdelade uppgifter.

4. Åtgärdsförslag

Kommittén anser att det finns ett stort behov av utvecklingsåtgärder inom hela vuxenutbildningsområdet och att alla delåtgärder därför bör sammanställas i ett utvecklingsprojekt, där åtgärder kan vidtas i en ändamålsenlig och planerad ordningsföljd.

4.1 Mål och strategier

Utvecklingsarbetet bör inriktas mot givna mål och genomföras med strategisk planering. Kommittén föreslår därför att den första åtgärden skulle vara att landskapsregeringen fastslår ett antal relevanta mål och strategier eller riktlinjer som grund för utvecklingsprojektet. Kommittén anser att målen för vuxenutbildningen på Åland bör utformas i paritet med dem som framgår av EU:s förslag till mål och prioriteringar och dem som konkret antagits i Sverige och Finland.

Som grund för landskapsregeringens beslut om mål och strategier eller riktlinjer för vuxenutbildningen på Åland refererar kommittén till kapitel 3.5 *EU:s förslag till prioriteringar* ovan och återger nedan några exempel från Sverige och Finland.

Exempel från Sverige

Enligt Riksdagens beslut 18 maj 2001 om regeringens proposition Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen, prop 2000/01:72 skall följande gälla för utveckling av vuxnas lärande.

Mål

Alla vuxna skall ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning.

Strategi

Pedagogik och arbetsformer utvecklas för att motsvara individernas föränderliga och ökande behov av lärande i ett kunskapsbaserat samhälle.

Individens lärande och kunskapssökande stöds genom rådgivning och vägledning, baserad på erkännande av faktiska, redan förvärvade kunskaper.

Ändamålsenliga lärmiljöer samt undervisning, handledning och nätbaserad utbildning tillhandahålls i en omfattning som så långt som möjligt svarar mot alla vuxnas varierande behov av och förutsättningar för lärande.

Ekonomiskt stöd erbjuds vuxna för att stimulera till deltagande i utbildning och kompetensutveckling.

Samhället, arbetsgivarna och de enskilda ansvarar gemensamt för att olika individers och olika gruppers behov av såväl allmän som specialutformad utbildning tillgodoses.

Allt formellt och icke formellt lärande, som åtnjuter samhällets stöd, genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt och respekt för allas lika värde.

En grundläggande samsyn över politikområden och samverkan mellan myndigheter, arbetsmarknadens parter och folkrörelser eftersträvas för att för verkliga individernas lärande och kompetensutveckling.

Exempel från Finland

Enligt regeringens handlingsprogram gäller följande mål och strategier.

Målet är att

- kontinuerligt utveckla kunskapsnivån hos den vuxna befolkningen
- förbättra möjligheterna till vuxenutbildning för underrepresenterade befolkningsgrupper
- främja samhällshelheten, jämlikhet och aktivt medborgarskap

Undervisningsministeriets verksamhetsmål inom vuxenutbildningspolitiken

- att öka den arbetsföra befolkningens deltagande i utbildning och att höja kunskapsnivån
- att upprätthålla ett tillräckligt utbud av fritt bildningsarbete, allmänbildande vuxenutbildning och öppen högskoleundervisning samt att utveckla tillgängligheten till utbildning

- att upprätthålla och utveckla förutsättningarna för det livslånga lärandet med hjälp av vuxenutbildningens informations- och rådgivningstjänster samt studiehandledning och genom att utveckla de ekonomiska förutsättningarna för vuxenstudierna, erkännande av studierna och genom en personlig studieplan och
- att stärka vuxenutbildningens kvalitet och regionala verkan på alla utbildningsnivåer.

Mål och strategier för vuxenutbildning på Åland

Med exemplen från EU, Sverige och Finland som grund föreslår kommittén att landskapsregeringen formulerar tydliga mål och strategier för vuxenutbildningen. Detta kan förslagsvis ske som en inledning av kommitténs förslag att utveckla en infrastruktur för vuxenutbildning på Åland. Landskapsregeringens beslut om mål och strategier kan tidsmässigt göras i samband med den inledande beredningen av landskapets budget för år 2008.

Kommittén föreslår att vuxenutbildningen på Åland

- skall ta hänsyn till internationella mål, strategier och rekommendationer för vuxenutbildningen och dra nytta av goda exempel i omvärlden
- skall utgå från den vuxna individens behov, önskemål och förutsättningar
- skall genom bred och omfattande kunskapsutveckling främja utvecklingen av det åländska samhället
- skall underlätta övergångar och kombinationer mellan olika utbildningar och nivåer, mellan arbete och lärande och mellan studier och olika övriga aktiviteter
- skall bedrivas inom ramen för en heltäckande infrastruktur med klart regelverk, givna ansvarsområden och samarbetsfunktioner, fastställda finansieringsformer, rättigheter och skyldigheter, tydlig information, objektiv vägledning och studieorientering, professionell validering och individuell studieplanering
- skall uppfylla givna krav på kvalitet, tillgänglighet och jämlikhet.

4.2 Utveckling av en infrastruktur för vuxenutbildning

Kommittén föreslår

- *att arbetet med att utveckla en infrastruktur för vuxenutbildning på Åland inleds snarast och att det genomförs som ett utvecklingsprojekt med en tidsplan som sträcker sig till utgången av år 2008.*
- *att projektet planeras så att det kan genomföras inom det operativa programmet för Europeiska socialfonden på Åland 2007-2013.*

I utvecklingsprojektet skall även beaktas och inplaneras det utvecklingsprojekt som arbetsgruppen för *validering av realkompetens* har föreslagit i sin slutrapport (se [bilaga 3a](#)) och de åtgärder som arbetsgruppen för revidering av LL (1988:39) om *sysselsättningsfrämjande utbildning* har föreslagit i sin slutrapport (se [bilaga 3b](#)).

Kommittén använder begreppet ”infrastruktur för vuxenutbildning” och ger nedan en närmare förklaring för att tydliggöra vad kommittén vill uppnå med sitt förslag. Beskrivningen, som föreslås tjäna som en ”checklista” när projektet förplaneras och inleds, baserar sig delvis på ett arbetsmaterial från Myndigheten för skolutveckling i Sverige.

Begreppet

Infrastruktur för vuxenutbildning och för vuxnas lärande – en del i ett ”livslångt lärande” - innebär att skapa förutsättningar för ett kontinuerligt lärande i arbetet, under olika omställningsperioder och på fritiden för alla vuxna medborgare i deras egenskap av arbetstagare,

företagare, konsumenter, föräldrar och ”medborgare”.

Aktörer och beståndsdelar

En infrastruktur för vuxnas lärande består av alla de myndigheter, institutioner, företag, funktioner och nätverk som gör det livslånga – och livsvida – lärandet möjligt för ”alla”.

Syften

Syftena med en infrastruktur för vuxenutbildning och vuxnas lärande är

- att underlätta för enskilda att få en överblick över olika alternativ och möjligheter
- att hitta en enkel väg in i systemet
- att erbjuda förutsättningar för lärande som passar varje individ i olika livssituationer
- att ta hänsyn till individuella inlärningsmöjligheter
- att möjliggöra och underlätta övergångar och kombinationer mellan olika utbildningar och nivåer, mellan arbete och lärande, mellan studier och olika övriga aktiviteter.

Innehåll

I infrastrukturen bör ingå

- regelverk
- information
- uppsökande verksamhet
- professionell och objektiv vägledning
- validering
- studieorientering
- individuell studieplanering.

Utgångspunkter

De viktigaste utgångspunkterna är

- individernas behov, önskemål och förutsättningar
- mångfald, flexibilitet, tillgänglighet
- individanpassning
- efterfrågestyrning.

Samverkan och ansvarsfördelning

Samverkan och ansvarsfördelning mellan alla aktörer som ingår i infrastrukturen är avgörande. De viktigaste parterna är

- landskapsregeringen och underlydande myndigheter (olika avdelningar, ams, högskolan, ÅHS etc.)
- landskapsregeringens skolor och utbildningsanordnare
- kommunerna och Mariefhamns stad med sina utbildningsanordnare
- privata utbildningsanordnare
- parterna på arbetsmarknaden och fackliga organisationer
- näringslivets och arbetslivets representanter och organisationer
- specialorganisationer (handikapp etc.)
- FPA.

Att komma igång

Följande punkter är inledande åtgärder som delvis ingår redan i förstudien

- identifiera behov, möjligheter, resurser, involverade parter etc.
- dra nytta av goda exempel och andras arbete och erfarenheter
- konstruera en målinriktad handlingsplan
- tids- och kostnadsbestäm arbetet

- ta beslut om tillräckliga resurser
- utveckla informationsnätverk.

Samtidiga, parallella, uppgifter

Följande punkter är parallella utvecklingsuppgifter under hela projekttiden

- utveckla lärmiljöer med individ- och vuxenanpassning
- skapa lika möjligheter oberoende av regionala och andra olikheter
- utarbeta läroplaner med kunskapsmål i stället för mål som anger "undervisningstid"
- utarbeta ett system för validering av realkompetens
- utarbeta ett system för erkännande av tidigare examina och prestationer
- vidareutveckla ett lärcentrum med resurser för handledning och tekniskt stöd etc.
- bygg upp behövliga biblioteks- och läromedelsfunktioner
- utarbeta system för kvalitetssäkring av verksamheten.

Det är också nödvändigt att det föreslagna projektet tar särskild hänsyn till det pågående arbetet med gymnasialstadietutbildningen. Med tanke på det återger kommittén nedan sina viktigaste synpunkter på frågan om vuxenutbildningen och Ålands gymnasieskola. Kommitténs yttrande om lagförslaget om gymnasieutbildning finns i bilaga 4.

4.2.1 Vuxenutbildningen och Ålands gymnasieskola

Kommittén har följt det samtidigt pågående projektet Struktur-07, som bl.a. syftar till att slå samman alla de nuvarande gymnasialstadieskolorna till en enda skola, Ålands gymnasieskola. I ett remissvar till lagförslaget om gymnasieutbildningen framhöll kommittén att vuxenutbildningen har en undanskymd roll i själva lagförslaget, trots att det på flera ställen i motiveringarna framhålls att vuxenutbildningen skall vara ett prioriterat område för skolan. Kommittén föreslog att lagen skulle bearbetas så att den uttryckligen skulle gälla utbildning i första hand för ungdomar, och att vuxenutbildningen skulle regleras i särskilda författningar.

Däremot är kommittén enig med förslagen i framställningen i fråga om den nya gymnasieskolans centrala roll även i vuxenutbildningen. Skolan kommer att förfoga över stora resurser såväl personalmässigt som när det gäller lokaler och utrustning. Dessa resurser bör kunna utnyttjas även för vuxenutbildningens behov. Det är viktigt att den nya skolan får en intern organisation som återspeglar dess breda utbildningsuppdrag.

Kommittén understryker vikten av att Ålands landskapsregering i projektet Ålands gymnasieskola i tillräckligt hög grad tar hänsyn till och koordinerar arbetet med det övergripande arbetet som kommittén föreslår under benämningen "utveckling av en infrastruktur för vuxenutbildningen på Åland" och som föreslås färdigt vid utgången av år 2008.

4.2.2 Gränsdragningar och samarbetsområden

Kommittén har noterat att det finns gränsdragningsfrågor, som närmare bör utredas inom arbetet med infrastrukturen. De gäller i huvudsak hur ansvarsområden och uppgifter fördelas mellan olika aktörer som i vissa fall verkar mot samma eller mycket närliggande målgrupper och erbjuder ett likartat utbud av kurser och annan utbildning.

Kommittén föreslår att ett led i att skapa en ny infrastruktur för vuxenutbildning på Åland är att närmare granska gränsdragningsfrågor om arbets- och ansvarsfördelningen mellan olika aktörer. På basis av granskningen bör samarbetet och samordningen mellan olika aktörer kunna utvecklas så att balansen mellan utbud och efterfrågan optimeras.

4.2.3 Integrationsutbildning och kunskaper i svenska

Inflyttningen till Åland har ökat de senaste åren. Det leder till att allt fler personer i olika åldrar har annat modersmål/första språk än svenska och att de i många fall till och med har svårt att förstå och uttrycka sig på svenska. Den tidigare så gott som totala enspråkigheten har alltså utvecklats till en språklig och kulturell mångfald, som på något sätt måste följas upp och få konsekvenser särskilt inom utbildningssystemet.

Vad beträffar integrationsutbildning anser kommittén att studier i svenska för invandrade/svenska som andraspråk är att betrakta som grundutbildning. Detta ser man tydligt om man jämför med systemet i Sverige, där de inledande sfi-kurserna och Svenska som andraspråk, grundläggande nivå, är en del av grundläggande vuxenutbildning. Kommittén anser att integrationsutbildningen för vuxna borde anordnas inom ramen för den fria bildningen snarare än som en del av gymnasialstadieutbildningen. För övrigt hänvisas i denna fråga till avsnittet *Integrationsutbildning* under kapitel 3.1.3.

All utbildning som understöds med offentliga medel på Åland bedrivs på svenska enligt Självstyrelselagens bestämmelser. Kommittén efterlyser ett klarläggande av kraven på kunskaper i svenska för att en inflyttad person med framgång skall kunna följa studierna på olika stadier och inom olika områden. Det bör också ges tillräckliga möjligheter att inhämta sådana kunskaper, vilket är en fråga om att peka ut ansvaret för att möjligheterna erbjuds och hur de ska tillhandahållas.

Bilagor

1. Vuxenutbildningssystemen i de nordiska länderna
2. 2a – 2d: Uppgifter om vuxenutbildningen i arbets- och näringslivet
3. 3a – 3b: Arbetsgruppsrapporter
4. Vuxenutbildningskommitténs yttrande om lagförslag om gymnasieutbildning

Bilaga 1: Vuxenutbildningssystemen i de nordiska länderna

(se kap. 3. Komplettering av nulägesbeskrivningen)

VUXENUTBILDNINGEN I SVERIGE

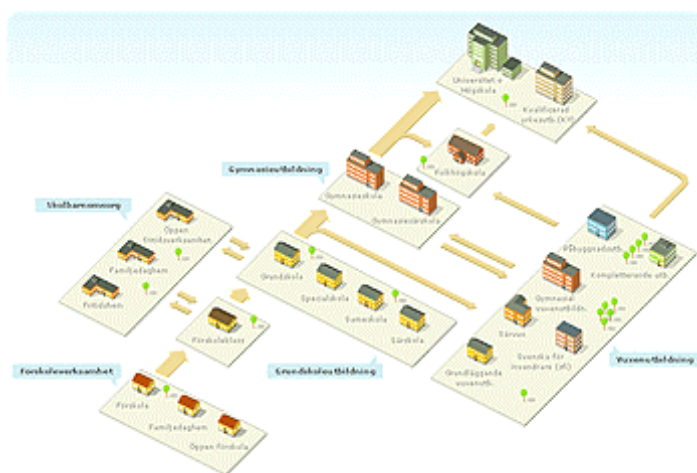
En omfattande arbetsmarknads- och utbildningspolitisk satsning, *Kunskapslyftet*, riktad mot vuxna inleddes år 1997 och avslutades 2002. Satsningen syftade i första hand till att minska den omfattande arbetslösheten men också till att förnya vuxenutbildningen. Kommunerna fick ansvaret för att genomföra denna satsning med uppmaningen att också anlita andra anordnare än den egna utbildningsorganisationen. Kommunerna fick örönmärkta statsbidrag för ca 100 000 heltidsplatser per år, huvudsakligen för gymnasial vuxenutbildning, och folkhögskolorna fick statsbidrag motsvarande 10 000 platser.

Våren 2001 antog riksdagen regeringens proposition om ”*Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen*”. I denna utvecklas målen för vuxnas lärande och strategin.

Alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning.

Hur det uppställda målet ska nås preciseras i en strategi för förverkligande av vuxnas lärande i ett samhälle präglad av livslångt lärande.

Karta över utbildningssystemet²

Det offentliga skolväsendet för vuxna

Komvux, särsvux och sfi bildar det offentliga skolväsendet för vuxna. Dessutom finns särskilda utbildningsformer som anordnas av det allmänna som komplettering till vuxenutbildningen inom det offentliga skolväsendet för vuxna.

Skolverket är central förvaltningsmyndighet för det offentliga skolväsendet. Myndigheten för skolutveckling skall stödja kommuner och andra huvudmän i deras utveckling av verksamheten så att nationellt fastställda mål och likvärdighet i utbildningen uppnås.

KOMMUNAL VUXENUTBILDNING (KOMVUX)

Den kommunala vuxenutbildningen finns i de flesta av landets kommuner. Den kommunala vuxenutbildningen regleras främst i Skollagen och i Vuxenutbildningsförordningen. Utbildningen omfattar enskilda kurser som följer nationellt fastställda kursplaner. Härutöver kan kommu-

² Skolverkets hemsida

nerna utarbeta lokala kursplaner efter lokala behov. Deltagaren kan välja att läsa en eller några kurser på deltid eller på heltid. Undervisningen kan vara förlagd till dagtid eller kvällstid. För komvux gäller Läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf 94. Efter genomgången kurs utfärdas betyg. Den kommunala vuxenutbildningen består av tre delar: Grundläggande vuxenutbildning, Gymnasial vuxenutbildning och Påbyggnadsutbildning. Enligt skollagen är kommunerna skyldiga att informera om och anordna grundläggande vuxenutbildning i sådan omfattning att de kommuninvånare som har rätt till utbildningen och önskar delta i den får göra det. Kommunerna ska vidare sträva efter att anordna gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

SÄRVUX

Särvux är utbildning för vuxna utvecklingsstörda. Särvux är en egen skolform för psykiskt utvecklingsstörda vuxna som vill komplettera sin utbildning. Man måste vara minst 20 år för att få delta i särvux. Man måste vara utvecklingsstörd eller "har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom". Vuxna med "autism eller autismliknande tillstånd" är också behöriga.

Kommunen ansvarar för särvux och ska erbjuda utbildningen. Kommunen ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot behov och efterfrågan.

Inom särvux finns ämnen, kurser, kursplaner och timplaner. Betyg sätts på varje avslutad kurs eller del-kurs inom den del av särvux som motsvarar grundsärskolan och inom gymnasial särvux. Som betyg ska användas beteckningarna: Godkänd och Väl godkänd.

SFI

Svenska för invandrare (SFI) ger grundläggande utbildning i svenska språket och om det svenska samhället för vuxna som inte har svenska som modersmål. Syftet med utbildningen är att underlätta integrationen i samhället och inträdet på arbetsmarknaden.

Nya kursplaner för sfi infördes 2003 med tre olika studievägar. Det nya kurssystemet underlättar att kombinera studier i sfi med studier inom komvux eller med arbete eller praktik. När en elev har avslutat kursen sätts betyg. Som betyg används någon av beteckningarna Godkänd och Väl godkänd.

Man har rätt att studera i sfi från och med 1 juli det år man fyller 16 om man inte har grundkunskaper i svenska samt är folkbokförd i en kommun. Varje kommun har ansvar för att vuxna, som har rätt till sfi och bor i kommunen, också får utbildning. När någon, som har rätt till utbildningen, har anmält sig för att studera i sin hemkommun ska utbildningen starta inom tre månader.

Folkbildning

Det samhällsstödda folkbildningsarbetet sker i studieförbund, med främst studiecirklar och olika kulturverksamheter, och inom folkhögskolor, med både långa och korta kurser och kulturaktiviteter.

Folkbildningsrådet har av staten anförtrots:

- att fördela statsbidrag till studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet
- att följa upp och utvärdera verksamheten,
- att lämna budgetunderlag och årsredovisningar.³

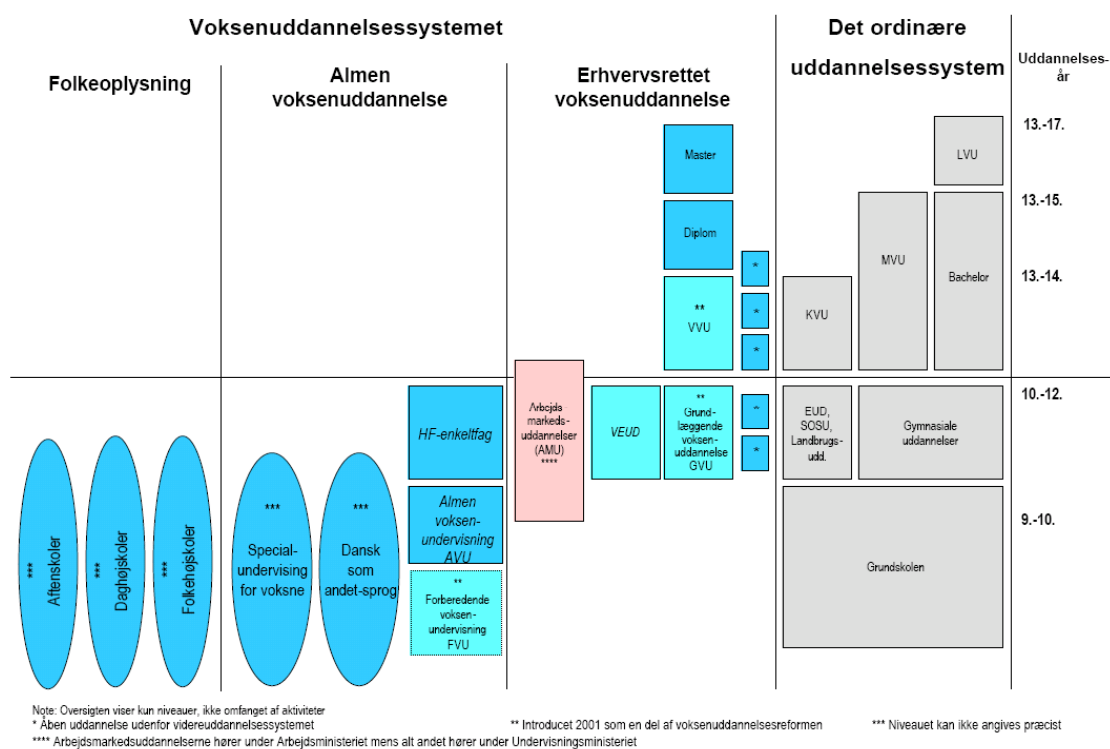
³ NVL Vuxnas lärande i Norden, Vuxenutbildningen i Sverige

VUXENUTBILDNINGEN I DANMARK

Voksenundervisningen har som felt gennemlevet mange omstruktureringer og en meget konkret behovsbestemt udvikling. Der er foregået megen forsøgs- og udviklingsaktivitet op gennem de sidste fire årtier. Det økonomiske ansvar har skiftet mellem stat, amt og kommune. Strukturelt har området vært opdelt mellem forskellige ministerier. Det danske voksenuddannelsessystem blev kaldt en jungle, som man meget nemt kunne fare vild i.

I 2001 gennemførtes der en reform af voksenuddannelsessystemet. Hensigten er, at der skal være parallelle muligheder for voksne i forhold til det ordinære uddannelsessystem, der primært er rettet mod børn og unge. For de voksne skal der være fleksible muligheder, hvor der i form og indhold tages hensyn til erhvervs erfaring. Reformen skal sikre en bedre koordineret indsats og sikre sammenhæng og fleksibilitet tilbuddene imellem.⁴

Danska utbildningssystemet

⁴ NVL Vuxnas lärande i Norden, Voksenundervisning i Danmark

VUXENUTBILDNINGEN I NORGE

Livslang læring og mulighetene for utdanning i voksen alder er viktige prinsipper i norsk utdanningspolitikk. Målet er å legge til rette for at den voksne delen av befolkningen kan styrke sin kompetanse. Oppdatert og ny kunnskap er nødvendig for å bedre konkurranseevnen og øke fleksibiliteten i et arbeidsliv i omstilling. Ny kompetanse kan gi den enkelte større valgfrihet og muligheter til å realisere egne ønsker og behov.

Kompetansereformen

En hovedutfordring i årene framover er arbeidet med å videreføre Kompetansereformen (<http://odin.dep.no/ufd/norsk/tema/satsingsomraade/kompetansereform/045031-990023/dok-bn.html>). Reformen skal bidra til å dekke samfunnets, arbeidslivets og den enkeltes behov for ny eller endret kompetanse. Kompetansereformen omfatter alle voksne og bygger på samhandling mellom mange aktører. Den inneholder følgende prinsipper:

- rett til grunnskole og videregående opplæring for voksne
- dokumentasjon og verdsetting av realkompetanse
- rett til utdanningspermisjon for arbeidstakere
- bedring av studiefinansieringen
- skattefritak for utdanning
- Kompetanseutviklingsprogrammet (<http://www.vox.no/templates/CommonPage.aspx?id=387>)
- forskjellige endringer i det offentlige utdanningssystemet for å tilpasse det bedre til livslang læring⁵

VUXENUTBILDNINGEN PÅ ISLAND

Voksnes læring og studier både innenfor og utenfor det offentlige system har lenge spilt en viktig rolle i Island, men har likevel ennå ikke vært på dagsordenen når utvikling av utdanningssystemet har blitt diskutert.

Ser man på utviklingen de siste to århundre viser det seg at samtidig med at forskjellige tilbud på opplæring sakte men sikkert flettes inn i det offentlige skolesystem, så vokser det hele tiden frem nye tilbud utenfor systemet. Det er ikke sikkert at utviklingen vil føre til at disse tilbudene også blir tatt opp i systemet, men erfaringen viser at det er visse grunner til å tro at det skjer. I takt med informasjons- og konkurransesamfunnets utvikling er det sannsynlig at livslang læring blir en del av det offentlige system og at det i kjølvannet vokser fram nye idéer om voksenopplæring. Denne utviklingen kan lede til den største forandring innen voksenopplæring i det 21. århundre.⁶

⁵ NVL Vuxnas lärande i Norden, Voksnes læring i Norge

⁶ NVL Vuxnas lärande i Norden, Voksnes læring i Island

Bilaga 2a – 2d: Uppgifter om vuxenutbildningen i arbets- och näringslivet

Bilaga 2a (se kap. 2.2)

Strukturförändringar på den åländska arbetsmarknaden

Den åländska statistiken innehåller även intressanta fakta beträffande utvecklingen av utbildningsstrukturen, såtillvida att kvinnorna de senaste 15 åren stått för den stora nivåhöjningen i de centrala åldersgrupperna på arbetsmarknaden.

År 1990 var andelen av befolkningen som hade utbildning utöver grundskola 53 procent. I åldersgruppen 45-49 år var andelen kvinnor med minst gymnasial utbildning 46 procent jämfört med 55 procent bland männen. I åldersgruppen 40-44 år var förhållandet 54 mot 58 procent, medan åldersgruppen 35-39 visade 66 procent för vardera.

14 år senare hade andelen med utbildning utöver grundnivå ökat till i medeltal 57 procent, men under perioden hade andelen kvinnor i kategorin 45-49 år ökat till 72 procent mot 61 procent bland männen. I åldersgruppen 40-44 var det relativa förhållandet 78-65 till kvinnornas fördel. Även i gruppen 35-39 år noteras motsvarande svängning så att andelen bland kvinnorna var 81 procent mot 70 hos männen.

(ÅSUB: Statistisk årsbok för Åland 1993-2006)

Bilaga 2b (se kap. 2.2)

Utbildningsstrukturen i omvärlden

År 2005 hade 30 procent av svenskarna genomgått högre utbildning, medan endast en fjärdedel saknade gymnasieutbildning. I förhållande till enskilda regioner, som i likhet med Åland tills nyligen saknat eller haft få högskoleenheter, står sig däremot Ålands utbildningsnivå bra. Andelen högskoleutbildade i bland annat Blekinge, Gotlands, Gävleborgs, Jönköpings och Kalmar län ligger på en klart lägre nivå och utgör mellan 10 och 13 procent av befolkningen i storstäderna och på högskoleorter är motsvarande andel så hög som 40-50 procent.

Finland placerar sig i sammanhanget ungefär mitt emellan. År 2005 hade 25 procent av befolkningen som fyllt 15 år någon form av högre utbildning. Andelen med gymnasial utbildning var 38 procent, medan 37 procent enbart hade utbildning på grundskolenivå.

(SCB 2005; Statistikcentralen 2006)

Bilaga 2c (se kap. 3.2.3)

Nordeuropa aktivast inom fortbildning

En jämförelse av utbildning i företagen visar att de nordiska EU-länderna tillsammans med Storbritannien och Norge placerar sig högst. I dessa länder har 50-60 procent av de anställda erhållit fortbildning, jämfört med i medeltal 31 procent för EU25. Även Frankrike, Tjeckien, Irland och Nederländerna ligger klart högre än genomsnittet, medan andelen i främst södra och östra Europa är långt under snittet.

Resultaten för Finlands del visar att 507.000 personer deltog i utbildning 1999. Medelkostnaden för arbetsgivaren uppgick till 760 euro per anställd. Det motsvarar 2,4 procent av de totala arbetskraftskostnaderna. Nivån varierar från nära 1.500 euro per anställd inom el-, gas- och vattenförsörjning till cirka 360 euro i detaljhandeln samt hotell- och restaurangbranschen.

Den genomsnittliga utbildningstiden var 18 timmar per anställd och år.

(Eurostat: CVTS2, 1999)

Bilaga 2d (se kap. 3.2.4)**Utbildningsinsatser i det åländska näringslivet 2002-2006**

De senaste fem åren har Ålands Handelskammare, Ålands Företagareförening och Ålands Köpmannaförening ordnat i medeltal 13 utbildningshelheter per år. Det totala antalet deltagare har i medeltal varit 500 per år. I siffrorna ingår både korta marknadsfinansierade dagskurser och längre projektbaserade insatser med delfinansiering från i huvudsak landskapets EU-målprogram.

Fortbildning och kortare kurser för primärproduktionssektorn ordnas främst av Ålands Hus-hållningssällskap. Antalet deltagare uppskattas till mellan 300 och 500 per år, beroende på aktuella ämnesområden och påverkas bland annat av reformer i jordbruksstödsystemet.

Näringslivets årliga kostnader för den av organisationerna organiserade utbildningen beräknas till omkring 100.000 euro per år. Vidare uppskattas de större företagens interna utbildningsinsatser röra sig i minst samma storleksordning.

I fråga om de projekt som hänför sig till målprogrammen har samhällets utgifter de senaste åren uppgått till cirka 500.000 euro per år. Av detta bedöms omkring 75 procent täcka kostnader som avser kompetenshöjning och personalutbildning. Därutöver satsas årligen omkring 450.000 euro på läroavtalsutbildning och cirka 100.000 på yrkesinriktad vuxenutbildning. (Enkät utförd av ÅFF i september 2006; LR:s budget och årsberättelser)

Bilaga 3a – 3b: Arbetsgruppsrapporter

(se kap. 4.2)

Bilaga 3a

Rapport från Arbetsgrupp för att bereda frågor om validering av realkompetens. 2.2.2007.
Antecknad för kännedom av landskapsregeringen 14.2.2007

Bilaga 3b

Rapport från Arbetsgrupp för att bereda en revidering av LL (1988:39) om sysselsättningsfrämjande utbildning. Utkast, mars 2007.

Bilaga 4: Vuxenutbildningskommitténs yttrande om lagförslag om gymnasieutbildning
(se kap. 4)

Kommitténs yttrande inlämnades till landskapsregeringen 1.3.2007 med bifogat protokoll från mötet 1.3.2007.

VUX-KOMMITTÉN

Kommitté för omorganisering av och regelverk för vuxenutbildningen, lr
18.4.2006

PROTOKOLL nr 20

Vux-kommitténs möte den 1 mars 2007 klockan 13.30 – 14.40 i konferensrum ”Kökarsören” i Självstyrelsegården.

Närvarande:

Cecilia Stenman, mötesordf
Jonny Mattsson, medlem
Leena Raitanen, medlem
Casper Wrede, medlem
Monica Nordqvist, sekreterare

Frånvarande:

Gösta Helander, anmält förhinder
Elisabeth Storfors, medlem

1. Mötets öppnas av viceordförande Cecilia Stenman vid förfall för GH.

Mötet öppnades av viceordförande, emedan ordinarie ordförande, Gösta Helander, anmält förhinder.

2. Konstaterande av närvarande och beslutförhet.

Konstaterades närvarande och frånvarande medlemmar, enligt ovan. Konstaterades att mötet var beslutfört.

3. Fastställande av mötesagenda.

Beslöts fastställa föreliggande mötesagenda.

4. Protokollrutiner.

Konstaterades att protokollen nu finns på Fronter. Synpunkter på ändringar i ojusterat protokoll lämnas in helst före, men senast under, det möte då protokollet justeras.

5. Behandling av och beslut om kommitténs yttrande om utkast (8.2.2007) till LL om gymnasieutbildning.

Mötet konstaterade vikten av att ytterligare poängtera följande:

- alternativ 1 skrivs tydligare in i remissvaret som vux-kommitténs förslag
  - alternativ 1 = en egen lag om vuxenutbildning tas fram och nuvarande lagförslag görs om att bara gälla gymnasieutbildning för unga
- Om alternativ 1 inte kan omfattas är det viktigt att lagförslaget skrivs om för att även kunna tillämpas på vuxna.
- Texter som "utbildningen skall i samarbete med hemmen främja.." visar att lagen inte är åldersneutral och sådana skrivningar måste skrivas om för att lagen också skall kunna tillämpas på vuxna

- Begreppet ”Vuxna” kan vara en flexibel gräns, beroende på individens situation samt antagnings- och utbildningsformer. En exakt definition är inget krav för vuxenutbildningen.
- Integrationsutbildning hör ej hemma i gymnasieskolan. Det skapar gränsdragningsproblem. Vilka ingår i målgruppen? Är det verkligen meningen att skolan skall handha all integrationsutbildning oberoende av utbildningsnivå?
- Kan vuxenutbildning utgöra ett eget ansvarsområde, fast vuxenutbildning inte nämns i lagen?
- Det är förvånande att omfattningen av vuxenutbildning som ensam utbildningsform ska regleras i förordning. Samtliga utbildningsformer bör behandlas lika.

6. Eventuella övriga ärenden

Inget övrigt ärende.

7. Konstaterande av nästa möte

Beslöts hålla nästa möte den 8.3.2007 kl. 13.30.

8. Mötet avslutas

Mötet avslutades kl. 14.40.

Mariehamn den 1 mars 2007

Enligt uppdrag

Monica Nordqvist, sekreterare

Vuxenutbildnings- kommittén

YTTRANDE

Datum Dnr
1.3.2007

Ålands landskapsregering
Härst.

Hänvisning
Ert brev 7 L10, 8.2.2007, Dnr L10/07/1/6

Kontaktperson
Gösta Helander

Ärende
**YTTRANDE om förslag till ny lagstiftning om
gymnasieutbildningen**

Vuxenutbildningskommittén har beretts möjlighet att yttra sig om ”Utkast 8.2.2007. Remisstext” inkluderande ett förslag till LL om gymnasieutbildning.

Kommittén överlämnar härmed sitt yttrande, som är koncentrerat till de frågor som gäller vuxenutbildning både i den tänkta gymnasieskolan och även annan vuxenutbildning som berörs av lagförslaget och som faller inom kommitténs allmänna uppdrag att bereda frågor om vuxenutbildning i landskapet.

Kommittén har strävat efter att förkorta yttrandet med beaktande av det faktum att kommitténs medlemmar på olika sätt och i olika sammanhang antingen direkt medverkat i beredningen av lagförslaget eller också via sina olika uppdrag är med även i andra remissinstanser, där det varit och är möjligt att framföra även sådana synpunkter som inte specifikt gäller vuxenutbildningsfrågor. Kommittén har också tagit hänsyn till att den vid sitt möte den 9 januari 2007 särskilt diskuterade frågor om lagstiftningen med lrl Camilla Gunell och avd.chef Yvonne Eliasson, varvid kommittén framförde att den närmast såg det som ett krav att beredningen av LL om gymnasieutbildningen koordineras med och i tillräckligt hög grad beaktar det förestående arbetet att utarbeta ett allmänt regelverk för vuxenutbildning i landskapet. Denna inställning från kommitténs sida är fortfarande mycket starkt uttalad, trots att den inte upprepas i yttrandet.

De frågor och förslag som finns med i yttrandet är alltså sådana som kommittén med beaktande av tidigare diskussioner och framförda synpunkter ännu särskilt vill betona i detta sammanhang.

Enligt uppdrag

Sekreterare

Monica Nordqvist

BILAGA: Vuxenutbildningskommitténs yttrande om förslag till ny lagstiftning

Bilaga: Vuxenutbildningskommitténs yttrande om förslag till ny lagstiftning om gymnasieutbildningen utgående från utkast 8.2.2007, Remisstext. (L10/07/1/6)

Inledande synpunkter

Kommittén anser att lagframställningen är skriven utgående från att lagen avser ungdomsutbildning. Visserligen nämns vuxenutbildning på några ställen, men de centrala avsnitten om lagens tillämpningsområde och utbildningens allmänna mål, § 1 och § 3, associerar direkt till endast ungdomsutbildning och inte till att lagen också gäller vuxna studerande.

Kommittén anser det nödvändigt att redan i den första paragrafen skriva in att lagen avser utbildning för ungdomar och vuxna och att därefter gå igenom och komplettera eller revidera hela den återstående lagtexten i konsekvens med ändringen i 1 §.

Ett exempel är skrivningen i 3 § 2 mom.: ”Utbildningen skall i samarbete med hemmen främja...”. Motsvarande ensidiga skrivningar förekommer på olika ställen i utkastet och bör alltså revideras eller kompletteras.

Alternativ möjlighet

Kommittén framför som en alternativ möjlighet att renodla det föreliggande lagförslaget till att gälla uttryckligen ungdomsutbildning på gymnasialstadiet (”gymnasieutbildning och annan utbildning på gymnasienivå”), medan vuxenutbildningen skulle regleras med kompletterande lagstiftning och landskapsregeringsbeslut.

Kommittén framför förslaget som en möjlighet att på det sättet inleda arbetet med att skapa en tydlig och klar infrastruktur för vuxenutbildning på Åland, ett arbete som kommittén avser att precisera och beskriva närmare i sitt slutbetänkande som avges senast 31.3.2007 och som ingår i kommitténs primära uppdrag.

Kommittén anser att detta förslag skulle skapa de bästa möjliga förutsättningarna för att uppnå en optimal helhetslösning för både ungdoms- och vuxenutbildningen inom den avsatta tiden för projektet Ålands gymnasieskola. Ett heltäckande regelverk skulle alltså kunna utarbetas före utgången av år 2008.

Om den ovanstående alternativa möjligheten tas till vara kan det föreliggande utkastet relativt enkelt och med få ändringar renodlas till en lag avsedd för ungdomsutbildning, varför kommitténs övriga kommentarer och förslag om vuxenutbildningsfrågor då inte längre är aktuella. Kommittén skulle då under den återstående mandattiden koncentrera sig på att i sitt slutbetänkande ta med ett detaljerat förslag till plan för det arbete som ska inledas för att utveckla en infrastruktur för vuxenutbildning på Åland.

Detaljerade synpunkter

Om den alternativa möjligheten däremot inte utnyttjas måste lagförslaget enligt kommitténs mening bearbetas grundligt även på många andra punkter än de som inledningsvis nämns ovan. I första hand gäller det att revidera paragraferna 7, 8, 9, 14, 25 och 27, så att de blir relevanta också för vuxna studerande. Kommittén är medveten om att Ålands lärlingsnämnd har avgett ett yttrande som avser läroavtalsfrågorna, varför dessa inte beaktas i kommitténs yttrande.

I § 7 och § 8 anges utbildningens längd och omfattning på ett sätt som inte tar hänsyn till att erbjuda vuxna studerande möjligheter att avlägga examen med andra krav än de allmänna, t.ex. på motsvarande sätt som i riket. Där gäller följande: om man inleder gymnasiestudier efter fyllda 18 år har man rätt att gå ett förkortat program om 44 kurser i stället för det vanliga på 75 kurser.

Kommittén har gjort en rätt omfattande jämförande beskrivning av hur ”frågan om ålder” hanteras i olika sammanhang i omvärlden och på Åland. I beskrivningen ingår också överväganden och jämförelser kring begreppet ”vuxenutbildning”. Beskrivningarna kommer att ingå i kommitténs slutbetänkande, men kan redan tidigare ges som underlag för den fortsatta lagberedningen, om så önskas.

I nämnda paragrafer (7 och 8) föreslår kommittén som en detalj, att ordet ”omfattar” ersätts med ”motsvarar”, för att göra det möjligt att tillåta kortare studieprogram för vuxna, eller andra studerande i förekommande fall. Men bara den detaljändringen löser inte grundfrågan som gäller att skapa rutiner och regler för att kunna erbjuda vuxna kortare studieprogram än ungdomar.

I § 9 4 mom. finner kommittén det anmärkningsvärt att endast omfattningen av vuxenutbildning ska beslutas i förordning. Det naturliga vore att beslut om omfattning av både ungdoms- och vuxenutbildning ska fattas på samma nivå, förslagsvis i förordning.

Denna anmärkning om beslutsnivåer (lag/förordning/annan) kan också tillämpas på vilken nivå besluten fattas i fråga om de ”omfattningar” som nämns i § 7 och § 8.

I § 25 anser kommittén att skrivningen är genomgående oklar och vag. Det framgår inte vem som ansvarar för vad och inte heller när förhandsbedömning av studieprestationer och kunskande skall göras och vem som har rätt att få sådan bedömning gjord.

I detta sammanhang påpekar kommittén att en arbetsgrupp som arbetat nära kommittén nyligen i sin slutrapport framfört ett förslag att inleda ett projekt för att utveckla ett system för validering på Åland. Också detta projekt kunde med fördel integreras i det arbete som avser att skapa en heltäckande infrastruktur för vuxenutbildning på Åland.

I § 27 är det för kommittén oklart vad som avses med ”annan examen”. Däremot anser kommittén att frågan om ”fristående yrkesexamen”, enligt den terminologi som används i riket, ska redas ut så att det blir klart och enkelt att vid behov tillämpa även den examinationsformen och examensbenämningen på Åland. Om det föreliggande lagförslaget inte renodlas till en lag om ungdomsutbildningen, måste frågan om ”fristående yrkesexamen” förberedas redan i lagtexten.

Om däremot kommitténs alternativa förslag ovan vinner gehör, löses frågan inom arbetet med infrastrukturen.

Vuxenutbildningskommittén inskränker sitt yttrande till dessa få punkter med hänvisning till det som anförts i yttrandets följebrev om olika sätt att delta i lagberedningsarbetet.

Kommitténs mandattid utgår 31.3.2007 och kommittén och dess enskilda medlemmar står under den tiden till förfogande med sin sakkunskap i det fortsatta lagberedningsarbetet.